

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

IZ LIRIKE LEOPOLDA STAFFA

Prevedla in uvodne besede napisala Rozka Štefanova

Lani (14. novembra) je minilo sto let od rojstva poljskega lirika Leopolda Staffa, (1878—1957), sodobnika našega pesnika Otona Župančiča. V javnost je stopil leta 1901 z zbirko *Sanje o moči*, zadnja njegova zbirka *Devet muz* pa je izšla 1958, leto dni po njegovi smrti. Vmes se je kot plod več kot polstoletne ustvarjalnosti zvrstilo petnajst pesniških zbirk, nekaj dram ter mnogo prevodov iz latinske, francoske,

italijanske, nemške, pa tudi orientalske poezije in proze. Staff se je namreč — čeprav je dovršil študij romanistike in filozofije na Lvovski univerzi — preživiljal z literarnim delom.

Staffova lirika na izviren način povezuje pesniško izročilo 19. stoletja z novimi težnjami, značilnimi za poezijo 20. stoletja. V noben literarni tok se Staff ni popolnoma vključil, od vsakega je prevzemal le tisto, kar je najbolj ustrezalo njegovi razmišljujoči naravi. Že prva zbirka je zbudila pozornost, ker je mladi pesnik odklonil v njej dekadenci pesimizem, tako značilen za prvo obdobje nove literarne struje, imenovane Mlada Poljska, ter se predstavil kot glasnik polnega, ustvarjalnega življenja. V naslednjih zbirkah se dionizijska viharnost umakne apolinični umerjenosti — ta je bila najbližja Staffovemu pesniškemu temperamentu. To se kaže tudi v obliki pesmi, ki združujejo simbolistične podobe s parnasovsko jasnostjo. Optimistična razmišljanja o življenju se v večini pesmi iz tega časa prepletajo z zavestjo o nujnosti trpljenja in z vdanostjo v usodo.

Na življenje gleda Staff z vzvišene perspektive esteta tudi, ko se v revolucionarnem letu 1905 dotakne družbenih vprašanj, ali narodnostne tematike med prvo svetovno vojno. Ta poezija zaostaja za njegovo čisto liriko,

ki je najmočnejša v opevanju lepote preprostih stvari. Prav to pa je zbližalo Staffa z novim pesniškim rodom, ki je začel ustvarjati med obema vojnoma, v dobi, ko je Staff že veljal za največjega poljskega živečega pesnika. Mladi pesniki, med njimi Julian Tuwim, so videli svoj vzor v Staffovem humanizmu in vitalizmu, pa tudi v klasično jasnem, preprostem pesniškem izrazu, ki je postajal v tridesetih letih vse bolj zgoščen.

V ozračju grozeče fašistične nevarnosti se začneta v dotlej harmonični Staffovi poeziji oglašati dvom in ironija, vendar tudi ob najhujših pretresih — ob nacističnem napadu na Poljsko in med okupacijo — ni izgubil vere v človeka in v prerod življenja. Šele v težki povojni resničnosti, v času stalinizma in pod bremenom let se je tudi v njegovih pesmih pojavila negacija, tako značilna za velik del povojne poezije. Tudi v obliki se je skušal približati novi poetiki s kratkimi pesmimi v svobodnem ritmu in brez rim, zlasti v zbirki Vrbovje iz leta 1954.

Kljub omajani veri v humanistične vrednote pa se še oglašča njegov neizčrpni optimizem, včasih celo v šaljivem tonu izraženo navdušenje nad bogastvom življenja in njegovo raznovrstnostjo, razmišljanju o atomski nevarnosti za človeštvo sledijo v klasični pesniški obliki izpovedana občutja spričo bližajoče se smrti ter ganljiv pesniški obračun z lastnim umetniško bogatim, a na zunaj skromnim življenjem.

O SLADKOSTI Zacveti mi v dobrotni vedrosti življenja,
TRPLJENJA o tiha duša moja, in raduj se v bogu,
da gost izbran za vse si praznike trpljenja.

Mir bodi senu, zapuščenemu v brlogu,
in palici, ki mi utrujenost podpira,
in tistim, ki prezirajo zunanost mi ubogo.

Kdor gre na vrh, na strmo pot se ne ozira.
Brez muke polj in rok — mar bil bi slahek kruh?
V okrilju ostre zime nam pomlad izvira.

Samo v trpljenju hudem dozoreva duh.
Trpi od dleta v trdi gmoti skrita sila.
Iz bolečine vsaka žetev je spočeta.

Bol — radost je, ki ni obraza še odkrila,
veselje, ki šele nastaja, se razcveta.
Trpkost se jabolk v slahek sok je spremenila.

A slaeka, zlata se jesen drevesom vsem obeta.

(Sinjim pticam, 1905)

POGLED Z VRHA Jesen tke na mladost spomine.
Meglic srebrnih je drhtenje
kot misel bežna, da vse mine.
Mar sem le sanjal to življenje?

Ko gledam zlata polja, gaje,
v zaklad najdražji — v mir ovite,
vse večji se mi zdijo kraji,
kot če skozi solze v svet strmite.

(Visoko drevje, 1932)

DAROVI ŽIVLJENJA Dvignem roké naj, kot veje drevo,
duša kipi naj, blagruje usodo
za tisti splet vozlov, okovov in spon,
ki se srce iz njih trga v nebo.

Klet naj krepča me kot v gorah ozon,
hvalim naj dni, ko je nočna tema,
ko hitim z zadnjimi silami v boj,
ne vedoč niti, če bog me pozna.

Čeprav bi poguba zaključila boje,
čeprav bi najhujši poraz me zadel,
ne bo izgubljeno življenje moje —
imel sem prijatelje, pesmi sem pel.

(Barva medu, 1936)

POSLEDNJA POTA Na teh poslednjih potih, kjer cvetlice
več ne cvetó, le kamenje štrli,
trpljenja ne boji se moja noga,
navajena imeti trd podplat
za presenečenja, vse prej kot nežna.
Ne plaši misel me, da med to hojo
visoki se namen življenjski zniža
na raven groba v pesku. Nič ni važno,
kaj nam deli usoda, saj srečuje
nas to, kar nujno je. Prav vsaki stvari

dana je mera živeža in vrsta:
 deževnik z zemljo hrani se in raste,
 čebela z vseh rastlin nabira med in vosek,
 bedak kosí neumnost, modrec pa modrost.
 Vsak človek najde to, kar potrebuje —
 in če potrebno komu je veselje,
 ga našel bo celo v temi in v smrti.

(Barva medu, 1936)

TRENUTEK Da mine? Kaj potem, če je minljiv?
 Trenutek je zato, da mine.
 Pravkar še moj, je že minil
 kot mègle bežne umetnine.

Čeprav se večno vse spreminja
 in dva trenutka nista speta,
 pa v jezerih se na izmeno
 kopljejo zvezde in dekleta.

(Devet muz, 1957)

TEMELJI Gradil na pesku sem
 in se je podrlo.
 Gradil na skali sem
 in se je podrlo.
 Zdaj bom začel graditi
 pri dimu iz dimnika.

(Vrbovje, 1954)

MATI V mraku pri oknu
 mati z nogo poganja
 zibko, ki spi v njej otrok.

A ni več zibke,
 a ni več otroka.
 Med sence odšel je sin.
 Mati sama sedi v mraku,
 z nogo ziblje spomin.

(Vrbovje, 1954)

Poskrbite za naš spomin,
atomske in vodikove bombe,
da bi po nas za prihodnja stoletja
ostale dragocene črepinje!

(Devet muz, 1958)

SENCA Ko bliža veliki se hlad in ko oditi
z gostije kratke moraš z lastnimi močmi,
se nisi še utegnil misli tej prilagoditi?
Mar ni že opoidanska senca del noči?

(Devet muz, 1958)

* * *

Poslednji tega pokolenja
do groba drage sem pospremljal,
videl menjave sem življenja
in kot življenje sam se menjal.

Človeka ljubil sem, naravo,
v prihodnost zrl sem z vedrino,
častil svobodo sem, širjavo,
pobraten z vetrom in sinjino.

Ni vabil me pomnik iz brona,
glasne trobente, bučna hvala.
Po meni bo le prazna soba
in nezgovorna, tiha slava.

(Devet muz, 1958)